Idill

Az idill (görög eidüllion 'képecske' szóból, melynek latinos alakja idyllium) több értelemben használt műfajmegjelölés. A Kr. e. 3. századi költő, Theokritosz nevezte eidüllionoknak pásztorokról szóló verses, drámai életképeit. Ezek mintájára, de nem drámai, hanem lírai jelleggel írt Vergilius tíz, hexameteres formájú költeményt, melyet eredetileg Bucolica címmel bocsátott közre, de amelyek Eclogae címen váltak közismertté, s az újkorban e két fogalom összemosódott; idillnek, ill. eklogának neveztek mindenféle bukolikus irodalmi művet. A fogalom határainak elmosódottsága Schiller A naiv és szentimentális költészetről
(1795) című munkájában szűnt meg, melyben úgy határozta meg az idillt, mint olyan irodalmi alkotást, amelyben a természet és az eszmény „öröm tárgya, mivel mint valóságost képzelik el”. Ennek megfelelően „ártatlan és boldog emberiség költői ábrázolása a műfaj általános fogalma”,

az idill tehát nincs kötve a pásztori tematikához, hanem a költemények a megvalósult eszményt és boldogságot ábrázolják. Az irodalmi gyakorlat azonban a későbbiekben sem igazodott a meghatározáshoz.

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

Idill (műfaj) görög eredetű kifejezés, az egyszerű, pásztori életet dicsérő költeményekre (mimosz), amelyek formailag rövid, verses drámai életképek. Schiller szerint ez a legmagasabbrendű ábrázolásmód, mert az eszményit valóságként ábrázolja.

Idill (állapot) – a valóságnak eszményített (idealizált) ábrázolása, olyan esztétikai minőség megragadása a valóságban, amely a szépséget a feszültségmentes, nyugodt, felszabadult, derűs témákban látja (idillikusság). Ilyen témáknak számítottak régebben a pásztorélet bukolikus jelenetei, ma pedig a szülőföld, a szerelem és a családi élet boldog és meghitt hangulatú ábrázolásai képekben vagy dalokban. A hangsúly a bensőséges légkörű helyzeten van, a világ és az élet borzalmainak kizárásán, attól való eltávolodásban.

Az ókorban a görög Theokritosz írt 10 híres idillt, és mivel ezek egy része a pásztor életről és a vidéki életről szólt, a szó értelmezése így szűkült le a vidéki élet témájáról szóló lágyan gördülő művészi alkotásokra. A 19. században Alfred Tennyson az Idylls of the King c. költeményében viszont ismét a szó eredeti értelmében írt idillt. A leszűkített, bukolikus jelentésű idill szónak a pásztor énekek felelnek meg inkább.

Az emberek idilli (idillikus) állapot iránti vágya nem tűnik el a civilizációval, urbanizációval vagy modernizációval. A vidéki életmód átalakulása ellenére az emberek ragaszkodnak az idillikusághoz, bennük a szépség összefonódik ezen érzés ábrázolásával, vagy olyan képekkel, verses, zenés műalkotásokkal, amelyek ezt az érzést keltik, amelyekbe ezt az érzést lehet vetíteni, vagy amelyekből ez az érzés sugárzik. Sokan vesznek vagy készítenek idillnek mondható témájú festményt vagy fotót ma is, de e műfaj kritikusai sokszor ezeket giccsesnek minősítik, vagy szentimentálisként jellemzik.

Az idill a közízlésből nem tűnt el, ahogy az internetes ilyen vonatkozású képgyűjteményekből is kitűnik. Lásd itt: [1]*. De a témák köre kibővült, az emberek már nemcsak a klasszikus jeleneteket tekintik idillinek, hanem egy egyszerű vidéki házat vagy egy családi csoportképet is! Magát az idill szót manapság leginkább az üdültető turizmus használja fel reklám célokból.

Az idilli képekben ábrázolt valóságnak rendszerint három eleme vagy résztvevője van, nevezetesen: az ember, az állat és a környezet, méghozzá egymással harmonikus, azaz

megegyező, összeférő, nem ellenkező, nem taszító viszonyban. Ha viszont az említett hangulatú elemek külön-külön ábrázolásként fordulnak elő, akkor kapjuk a tájképet, a zsánerképet, vagy csak egy állat vagy egy ember portréját.

* http://images.google.com/images?q=idyll&hl=en

Idill és bukolika

Mind az idill, mind a bukolika a hellenisztikus kor terméke volt. Manapság "idill" szón, ha irodalmi alkotásra használjuk, a szép vagy az ideális konfliktusmentes megjelenítését szokás érteni; az ókoriak viszont a fogalmat rövidebb terjedelmű versekre alkalmazták, melyek a valóság egy szeletéről adtak – a hellenisztikus korban egyre népszerűbb mimus hatására cselekményként megformált – életközeli képet (az "idill" szó eredetileg "képecské"-t jelent). A bukolika, vagyis a pásztori költészet alkotásai a pásztorok gondjairól, beszélgetéseiről és dalversenyeiről szólnak, tehát ezek is az idill egy (tartalmilag behatárolt) változatának minősülnek.

THEOKRITOS

Alighanem Kr. e. 300 körül született a sziciliai Syrakusaiban, onnan költözött át 275 táján, II. Ptolemaios uralkodása alatt Alexandriába, s valamikor rövidebb-hosszabb időt töltött el Kós szigetén is; halálának éve bizonytalan. Neve alatt a hagyomány egy 32 versből álló gyűjteményt és két tucatnyi epigrammát őrzött meg, de az epigrammák hitelessége vitatott, sőt a gyűjtemény néhány darabja szintén nem a költőtől, hanem utánzóitól származik. A ma hitelesnek tartott Theokritos-versek műfajilag erősen eltérnek egymástól, akad köztük szerel-mes vers, himnusz és enkómion, vagyis dicsőítő vers, nagyobb hányadukat azonban a különféle idillek teszik ki. A bukolikus idillek száma a tizet sem éri el – mindamellett az ókor egyhangúlag Theokritost tekintette a bukolikus költészet feltalálójának.

1. Alexandriai nők az Adónis-ünnepen

A következő vers, mely hétköznapit és ünnepit, kisszerűt és magasztost párosít, s amelynek cselekménye a módos polgárháztól a palotáig ível, alighanem a legszemléletesebb költői kép a hellenisztikus kori Alexandriáról. A II. Ptolemaios feleségétől, Arsinoé királynétól rendezett ünnep az Aphrodité-kultusz ünnepkörébe tartozik. A monda szerint Adónist (vagy Adónt), Aphrodité (= Kypris) kedvesét megölte egy vadkan, de Persephoné, az Alvilág királynéja, megengedte neki, hogy évente egyszer visszatérjen a földre. A kétnapos ünnep tehát egyszerre volt öröm és gyász, öröm, mert Adónis kiszabadult a Hadésből, gyász, mert vissza kellett oda térnie: a palotában felállították az ágyát (rajta az Adónist jelképező viaszbábúval), s azt az ünnep másnapján gyászszertartás keretében a tengerbe dobták.

GORGÓ (kívül)

Bent van Praxiona?

PRAXINOA (ajtót nyit)

Bent, Gorgóm. Hol csavarogtál?
Itt vagy? Végre! Csoda! Széket hamar, Eunoa, széket,

s tégy rá jó párnát.

GORGÓ

Köszönöm, rendben vagyok.

PRAXINOA

Ülj le.

GORGÓ

Jaj, csupa szívdobogás ma az utcán járni! Tolong a
nép, fogatok tömege! Igazán azt hittem, elütnek.
Díszcsizmák, köpenyek, tisztekkel teli a város.
És hogy nyúlik az út! – Szivikém, túlmesszire laktok.

PRAXINOA

Hja, az a tökkelütött! A világ végére cipelt; itt
vett ki – lakást? Nem, odút! Dacból, a gonosz, csak azért, hogy
szomszédok ne legyünk. Az irigy feje! Mindig a régi.

GORGÓ

Pszt. Deinóm, mégiscsak urad, drágám; ne beszélj így
róla a buksi előtt!… Hogy néz rád!… Zópürionkám,
semmi baj, édes! anyu más bácsit szíd, nem apuskát!

PRAXINOA

A szent Szűzre, figyel! csakugyan figyel!

GORGÓ

Apuka szép! jó!

PRAXINOA

Hát az a bácsi, az a… mikor is volt? hagyjuk!…elindul,
hogy vesz rúzst, szappant, ami kellett; s megjön a boltból,
s mit hoz? Sót, szemetet! a bolond nagy, tohonya ember!

GORGÓ

Szóval, akár az enyém, az a tékozló Diokleidász.
Gyapjút vett tegnap, piszok, ócska tarisznyagubancot,
s négy drakhmába került! Öt bála!… No, lesz vele dolgom! –
Most pedig elkísérsz, vedd könnyü ruhádat, a gallért,
megnézzük Ptolemáiosz urunk gyönyörű palotáját
és az Adóniszt; jőjj, hallom, csodaszép; a királyné
meglepetést készít.

PRAXINOA

Szépen kotyog a tele korsó!

GORGÓ

Aki jelen volt, tud, s a tömeg szájtátva figyel rá! –
No gyere, elkésünk.

PRAXINOA

Vagy munka, vagy ünnep az élet!
Eunoa, hozd a lavórt, te! Ide ni, középre, te lusta!
Persze a cica aludni szeretne a puha melegben!
Pattanj már! vízért! Te ügyetlen! Először a víz kell,
ő meg szappant hoz! – No csak önts! Ne olyan sokat, állj meg!
Állj, te szerencsétlen, csupa lucsok az ingem. – Elég már! –
Megmosdottam jól-rosszúl, ahogy isten akarta. –

Csukva a nagy szekrény; hallod, lány? Gyorsan a kulcsát!

GORGÓ

Praxionám – gyönyörű! gyönyörű a ruhád! Ez a sok ránc,
ezek a dús fodrok! Hogy vetted az anyagot, édes?

PRAXINOA

Rágondolni se jó. Több mint két tiszta ezüst mnát
adtam érte, s amíg készen lett, majd belehaltam.

GORGÓ

Azt hiszem, álmaidat varrták bele!

PRAXINOA

Ó, aranyos vagy! –
Eunoa, a gallért! igazítsd meg a kalapomat!… – Nem,
nem viszlek, picikém: a cocó harap, ott van a mumus!
Inkább sírd ki a két szemedet, semhogy nyomorék légy.
Menjünk. – Phrűgia, fogd a kicsit s játsszál vele szépen,
zárd le a kertkaput és szólítsd a szobába a Bodrit.

Az utcán

Úristen, mi van itt? A tömeg! Furakodni? Mikorra
vergődünk ezen át? Hangyák, szakadatlan özönlés! –
Sok jót tettél, ó Ptolemáiosz, azóta, hogy égbe
szállt fel atyád-urad: ősi egyiptomi mód tolakodva
nem settengi körűl a gyanútlan utast, ahogy egykor
tette, a gazságból-gyúrt rengeteg utcai tolvaj,
az a sok egyhúron pendűlő lusta gazember. –
Jaj, Gorgóm, a lovak! a király versenyparipái!
Jaj, hova bújhatnánk? – Jó ember, ne taszigálj úgy! –
Hogy ágaskodik az a vörös! De vad! – Eunoa, nem félsz,
nem menekülsz, kutyaszív? – Még összetöri a lovászát!
Áldom az eszemet érte, hogy otthon hagytam az öcsköst.

GORGÓ

Bátorság! szivem! Itt, hátul, nincs baj, s azok ott a
térre vonulnak.

PRAXINOA

Csak most térek végre magamhoz.
Kiskorom óta a ló borzaszt, meg, tudod, a kígyó,
az a hideg… – Igyekezz, roppant tömeg árad utunkba!

GORGÓ

A palotából, néni?

VÉNASSZONY

Igen, lányom.

GORGÓ

Bejutunk még
könnyen?

VÉNASSZONY

Próbálkozva jutott Ilionba Odüsszeusz,
szépséges lányom, minden siker apja a próba.

GORGÓ

Bölcs szavakat motyogott az anyóka s utána odébbállt.

PRAXINOA

Mindent tudnak a nők, még Zeusz s Héré viszonyát is.

GORGÓ

Nézd csak, Praxionám, hogy hemzseg a nép a kapuknál.

PRAXINOA

Borzasztó! – A kezed, Gorgóm! Te is, Eunoa, fogd jól,
fogd meg az Eutükhiszét, és tartsd szemmel, nehogy elvessz!
Most együtt, neki mind! Te, leány, folyton mivelünk tarts!
Ó, jaj, rettenetes, nézzétek, a nyári felöltőm
hogy beszakadt! Csupa rongy! – Jó ember, az égre, ha vársz még
üdvöt a földön, hát kíméld a ruhámat ezentúl.

IDEGEN

Nem rajtam múlik, de vigyázok.

PRAXINOA

Iszonyu; mint a
disznók, úgy dulakodnak.

IDEGEN

Most már jó: bejutottunk!

PRAXINOA

Áldjon örökre az ég, te derék idegen, amiért most
megvédtél! – Mily jószivü férfi! – De Eunoa hol van,
hol marad? Elnyomják! Könyököddel vágj neki! „Mind bent
volnánk” – mondta a férj, s nem zárta ki, csak a menyasszonyt.

A palotában

GORGÓ

Ide, szivem, gyere csak! Nézd ezt a remek fali szőttest!
Finom! s míly ragyogó! Igazánisten keze-műve!

PRAXINOA

Mennyei szent szűz, hát létezhetik ennyi ügyesség?
Micsoda művész fest és rajzol ilyen csodaszépen?
Ahogy ez áll, s az megy, mind oly természetes: élnek,
nem hímzett alakok… Mindent tud az emberi ész!… És
ő maga míly gyönyörű, nézd csak, hogy fekszik ezüstös
nyugszékén, oldalt már pelyhes az arca, az álla:
Hádész is szeret; ó, szerelem szive, drága Adónisz!

MÁSIK IDEGEN

Csend, boldogtalanok! Két adta vidékije! Vad dór
csőrük folyton jár és sírba kerepli az embert.

GORGÓ

Mú! Hát ez ki? No nézd! Kire tartozik a fecsegésünk?
Szídd a cselédeidet! Szürakúszai nőkre ripakodsz!
S hogy még ezt is tudd: a hazánk, mint Bellerophónnak,

büszke Korinthosz volt, s úgy sejtem, a Peloponnészosz
dóri leányainak nem tilos a dóri kereplő.

PRAXINOA

Édes Perszephoné, sose adj új zsarnokot: egy is,
férjem is úntig elég: ne söpörjön a házam előtt más!

GORGÓ

Csönd, szivem, odafigyelj. Már itt van a drága Adóniszt
zengeni, énekesünk, Argeia leánya; kitűnő
művész; tavaly is őt koszorúzta babérral a gyászdal;
ó, remek! ismerem a hangját! Nézd, már nekikészül.

ÉNEKESNŐ

Úrnőnk, Idalion s Golgoi ligetét s az Erüx ős
ormait édes arany fényedbe vonó Aphrodité!
Fordul az év, s im Adóniszod a szigorú, örök Éjből
a csöndes Hórák felhozzák újra, a lassú
járású, kedves Hórák, akiket szeret ég s föld,
Küprisz Díónaia, örök kebeledbe fogadtad,
szívét, így tudjuk mi, halandók, ambroziád szent
csöppjeivel töltvén, a halott Berenike királynét;
és Berenike leánya, a szépségben Helenével
testvér Arszinoé – soktemplomu, soknevü úrnőnk,
hálából ma azért ünnepli a boldog Adóniszt. –
Ó, ez a sziromözön az ezüstfonatú kosarakban!
S Szíria fűszerei! tartályuk arany s alabástrom!
Ami kalácsot a nők, lánglisztbe ezernyi virágot
s mézet gyúrva, tüzes lapokon vagy fínom olajban
csak süthetnek: mind ott van körülötte, madárként
vagy mint kígyó: ott csúszik vagy röpdös a képen!
Kész van a zöld lugas is; tetején habcsipkevirágú
könnyü köményből font kis Erószok víg hada szálldos,
mint mikor a csalogány fiai ugrálnak a fán és
szárnyaikat próbálva ágról-ágra szökellnek. –
Mennyi arany s ében! gyönyörű, hószín elefántcsont-
sas viszi Zeuszhoz az égbe a bortöltő Ganümédészt,
s hogy bíborlik amott az a két álompuha szőnyeg!
Mondja is a pásztor, a milétoszi, számoszi, büszkén:
„A mi juhunk gyapján pihen a szépséges Adónisz!"
Küprisz ezen nyugszik, azon meg a rózsakarú férj;
egy-két esztendő híján húszéves az ifjú,
ajka piroslik még, nem szúr csók közben az álla. –

Most pedig istennőnk örvendjen szép jegyesének.
Holnap, ahogy esik a harmat, kimegyünk vele mind a
tajtékzó tenger partjára, kivisszük a képét,
s ott, keblünk kitakarva, bokáig eresztve ruhánkat
és lobogó hajjal, harsogjuk a szélbe a gyászdalt!
– Csak téged hoz s visz szabad út, ó, édes Adónisz,
köztünk és Akherón közt. Más félisten, a szörnyű
Aiasz, nem menekül soha onnan, se Agamemnón,
sem Hektór, s Pürrhosz sem, a Trójából hazatért hős,
nem szabadulnak az ős Lapithák, nem a Deukaliónok,
Pélopsz sarjai sem, s nem az argoszi büszke pelaszgok.
Elmégy, édes Adón: de ahogy ma; szeress ezután is!
Mint most, drága barát; jőjj vissza jövőre barátként!

GORGÓ

Tud ez a nő, ugye, Praxionám? Okos, amit előad,
s ahogy előad, a hang, az a csengő hang, zseniális! –
Csakhogy most haza ám! Diokleidász még nem ebédelt!
Mindig zsémbes a férj, de borzasztó, mikor éhes. –
Menj hát, boldog Adón, s boldog legyen, aki viszontlát!

Szabó Lőrinc fordítása

2. Pásztori dalverseny

Ez a vers a pásztori dalverseny egy sajátos változatát mutatja, mert itt a két versengő fél azonos témát választ, de azt más-más oldalról (bár egyik is, másik is leplezetlen iróniával) közelíti meg. Az azonos téma: az Odysseiából ismert birkapásztor, az egyszemű kyklóps, Polyphémos szerelme a tengeri nimfa Galateia iránt: Daphnis úgy adja elő dalát, mintha a Kyklóps szerelmi tanácsadója volna, amire Damoitas úgy válaszol, hogy Polyphémos helyébe képzeli magát.

Dámoitás és Daphnis, a csordás, egy legelőre
vitte, Arátosom, egyszer a jószágát; az előbbi
rőt volt, pelyhes-száju emez, s mindketten a forrás
mellé ülve a nyár delelőjén, dalra fakadtak.
Daphnis kezdett rá, mivel ő kívánta a versenyt:
„Almát dob, Polyphámos, a birkáidra, s a vágyban
kontárnak, gidapásztornak csúfol Galateia,
ám te, ügyetlen flótás! ülsz csak, rá se tekintve,
s fújod a sípodat. Ujból, nézd! megdobja kutyádat,
nyájad hű őrét: ugat az, s letekint a habokba,

képét nézi a tenger szép tükrén, ahogy ottan
száguldoz föl-alá a szelíd morajú, puha parton.
Tartsd szemmel, hogy a lányka fehér lábába ne kapjon,
majd ha a partra kilép, szép bőrét meg ne sebezze!
Onnan hajladozik tefeléd, nézd! Mint a bogáncsnak
lengő hajkoronája, mikor megaszalja a szép nyár;
fut, ha szerelmet igérsz, de ha nem szereted, fut utánad,
s megmozgat minden követ érted. Mert a szerelmes
gyakran szépnek látja a rútat is, ó Polyphámos!”
Rázendített Dámoitás is utána, eképpen:
„Láttam, hogy hajigálta az almát, Pánra! Egyetlen
drága szemem nem csalta meg (ó, csak látna örökké,
mert rosszat jósolt a neves jós, Télemos egykor –
tartsa meg önnön sarjainak, házának a rosszat!) –
mégse tekintek rá, hadd kínozzam, csak azért sem!
S azt mondom, van más szeretőm. Ha fülébe jut, ő fog
félteni majd, Paiánra, a vágy elemészti, s a vízből
barlangom, nyájam dühösen vizsgálja szemével.
Sőt, a kutyámnak is én füttyentek, hogy megugassa;
míg epekedtem, lábához dörzsölte az orrát.
Megteszem ezt tö;bbször, s ha ilyet lát, biztosan ő küld
hírnököt. Ámde bezárom az ajtóm, míg hites esküt
nem tesz, hogy maga vet nékem nyoszolyát szigetünkön.
Mert nem is oly rút, mint ahogyan csúfolnak, a képem!
Épp a minap néztem meg a tenger síma vizében,
szélcsend volt, s a tükörben látszott: szép a szakállam,
s egy-szemem is szép, úgy vélem legalább, s fogaimnak
fénye fehérebben csillámlik a párosi kőnél.
S hogy ne igézzen meg rontás, háromszor ölembe
köptem, ahogy tanitott egy anyóka, Kotyttaris asszony.”
Megcsókolta barátját Dámoitás dala végén:
ő syrinxet adott, és szép fuvolát neki Daphnis.
Dámoitás fuvolázik, a sípon játszik a csordás,
s táncolnak körülöttük a selymes fűben a borjak;
egyik sem lett győztes a versenyben, se legyőzött.

Kerényi Grácia fordítása